

Undervisningsforløb:

Lokalhistoriske kildepakker – Brønshøj og Husum (Boligforhold og levevilkår)

Lærervejledning – erindringer

Om materialet

Disse erindringsuddrag omhandler temaet: *Boligforhold og levevilkår*. Erindringerne stammer fra arkivets samling af pensionisterindringer fra 1995 og er skrevet af Anna Lyngberg Larsen, Svend Barmer, Else Haagensen og Birger Schroller. Deres fortællinger giver et personligt indblik i levestandarden i Brønshøj og Husum i første halvdel af 1900-tallet, og bliver også sammenholdt med andre samtidige kildetyper.

Materialets omfang er meget fleksibelt. Som lærer kan man tilpasse det sin historieundervisning og enten vælge at arbejde med de lokalhistoriske kilder i en kortere periode, eller lade materialet danne rammen om et længere forløb. På samme måde kan læreren frit vælge hvor meget man ønsker at fokusere på de historiske strømninger og deres påvirkninger på lokalområdet så der perspektiveres mellem den lille og den store historie.

Erindringerne kan tilgås i deres oprindelige form, men da disse kan være meget teksttunge, er de derfor bearbejdet og inddelt i tematiske uddrag til brug for eleverne. På den måde fremstår erindringerne mere overskuelige og tilgængelige. Hvis erindringen oprindeligt er håndskrevet, står dette uddrag sammen med det transskriberede. Læreren kan her vælge, hvorvidt eleverne skal prøve kræfter med den håndskrevne del. Hvis erindringen oprindeligt er maskinskrevet, er det denne udgave der er benyttet. I erindringsuddragene kan man finde henvisning til sidetal på de originale erindringer i transskriberet eller maskinskrevet udgave.

Som lærer kan man vælge, at klassen arbejder med det samme uddrag, eller man kan fordele dem mellem eleverne, så de arbejder med hver deres. På den måde kan eleverne enten undersøge, hvordan det samme uddrag kan besvare flere historiske spørgsmål eller de kan få forskellige perspektiver på det samme tema. Nedenfor er der vejledning til, hvordan man kan tilgå opgaverne.

Fakta

Målgruppe: Grundskolen

Klassetrin: 6., 7., 8., 9., 10.

Kompetenceområde: Kildearbejde

Fag: Historie

Omfang: Varierende

Materialets opbygning

Materialet er inddelt i fire faser. Læreren kan frit vælge hvor meget tid, der skal afsættes til hver:

1. Forforståelse og mindmap
2. Undre- og undersøgelsesspørgsmål
3. Kildearbejde: erindring, officielle dokumenter, fotos o. lign.
4. Besvarelse af undersøgelsesspørgsmål, vurdering af kilders brugbarhed og evt. udarbejdelse af produkt.

Forforståelse og mindmap

Fælles i klassen eller individuelt udarbejder eleverne et mindmap med de ord, de forbinder med temaet Boligforhold og levevilkår. Efterfølgende går de sammen med en makker og vælger de ord fra klassens mindmap, som de synes passer bedst til Boligforhold og levevilkår. Hvis eleverne har udarbejdet deres mindmap individuelt kan de to og to sammenligne ord og notere eventuelle "nye" ord. Her kan læreren vælge i hvor høj grad, eleverne skal argumentere for deres valg af ord. Øvelsen har til hensigt at igangsætte elevernes refleksion over temaet og dermed spore dem ind på de underemner, der kunne være relevante at arbejde videre med i forbindelse med deres undre- og undersøgelsesspørgsmål.

Undre- og undersøgelsesspørgsmål

På baggrund af deres mindmap skal eleverne i grupper á 2-3 udarbejde 3-5 undrespørgsmål med udgangspunkt i deres ord. Har de fx skrevet "toilet" som et af ordene kunne spørgsmålet lyde: "Hvor gik folk på toilettet i gamle dage?". Elevernes ord kan dermed være med til at stilladsere deres undrespørgsmål. Efterfølgende bliver undrespørgsmålene fremlagt i plenum, hvorefter grupperne i samarbejde med læreren udarbejder deres undersøgelsesspørgsmål. Læreren kan stille uddybende spørgsmål til eleverne, der kan hjælpe deres undersøgelsesspørgsmål på vej, såsom: "Hvorfor undrer I jer over det?" eller "Hvad vil I gerne vide mere om?". Hvis vi bruger eksemplet med ordet "toilet" kunne et undersøgelsesspørgsmål lyde: "Hvad betød toiletforholdene for menneskers levevilkår i begyndelsen af 1900-tallet?".

Undersøgelsesspørgsmålene er en gennemgående rød tråd i materialet. Eleverne skal forsøge at besvare deres spørgsmål vha. erindringen samt de øvrige kildetyper, der inddrages. Øvelsen i at vurdere kildernes brugbarhed i forhold til besvarelsen er derfor helt central. Her er det vigtigt at understrege, at undersøgelsen ikke har fejlet, hvis eleverne ikke kommer frem til et entydigt svar på deres spørgsmål. Det er en historiefaglig pointe i sig selv, at der kan være forskellige svar, eller at der i besvarelsen må være et element af fortolkning, da det er de svar kilderne giver. I arbejdet med undersøgelsesspørgsmålet er det vigtigt, at læreren løbende samler op på elevernes arbejde efter hver undervisningsgang. Læreren kan spørge ind til, hvor langt de enkelte grupper er nået, og hvis der er nogle grupper, man ikke når, skal de skrive ned, hvad status er på deres arbejde. Det skal være tydeligt for eleverne hvilke svar, de løbende får på deres undersøgelsesspørgsmål, når de arbejder med kilderne. Her kan læreren stille 5 spørgsmål, der både går på kildernes indhold ("Hvilke oplysninger har I fået?", "Er oplysninger troværdige?") og på arbejdsprocessen ("Hvad har I gjort for at...?", "Hvilke udfordringer har I mødt, når I...?").

På den måde kommer eleverne både til at reflektere over kildernes indhold, deres egen undersøgelsesproces samt de to ting i forhold til hinanden.

At udarbejde et historiefagligt undersøgelsesspørgsmål kan være komplekst for eleverne og derfor er det også helt op til læreren, i hvor høj grad eleverne skal støttes i arbejdet, eller om de skal have udleveret et formuleret spørgsmål. Som alternativ kan klassen samarbejde om at udarbejde en pulje af undersøgelsesspørgsmål, som grupperne derefter selv vælger at arbejde videre med. På den måde kan man have en fælles dialog om hvad et godt spørgsmål er og flere grupper kan sagtens arbejde med samme spørgsmål.

Kildearbejde: erindring, officielle dokumenter, fotos o. lign.

Efter eleverne har udarbejdet deres undersøgelsesspørgsmål skal de arbejde med erindringsuddraget. Efter de har læst uddraget, skal de udfylde nogle punkter med faktuelle oplysninger om erindringen. Oplysningerne har det til hensigt at tydeliggøre, at de hændelser, erindringen formidler er beskrevet med en stor tidslig afstand. Det er derfor vigtigt at eleverne er opmærksomme på dette aspekt, når de arbejder med erindringen. Derudover skal eleverne også reflektere over ord, der er ukendte for dem, men som de må kende for at få et større udbytte af erindringen.

De efterfølgende spørgsmål skal støtte elevernes refleksion i forhold til de oplysninger, kilden formidler. Derudover skal eleverne overveje, hvilken betydning det tidslige aspekt kan have for kildens brugbarhed. Som en kontrast til erindringens meget personlige historieformidling skal eleverne også arbejde med mere kommunale faktuelle dokumenter. Det kan være forskelligt fra erindring til erindring, hvilke øvrige kildetyper der arbejdes med. Det afhænger af kildens indhold, hvorvidt det giver mening at arbejde med politiets mandtal og registerblade eller oplysninger fra begravelsesprotokoller. På samme måde er der nogen erindringer, der ligger op til, at eleverne inddrager billedmateriale i deres arbejde, mens andre erindringer ikke er så oplagte. Arbejdet med disse kilder

Politiets registerblade?

I dag har vi alle sammen et CPR-nummer, der er vores helt eget. Inden vi fik det det, havde folkeregisterkort og før det, brugte politiet fra 1890-1923 registerbladene til at registrere alle københavnere over 10 år.

Du kan læse mere om politiets registerblade her: [Politiets registerblade - Københavns Stadsarkiv \(kbharkiv.dk\)](https://kbharkiv.dk/politiets-registerblade)

lægger op til, at eleverne skal krydstjekke erindringens oplysninger med de samtidige kommunale dokumenter. Et andet aspekt, som læreren kan gøre eleverne opmærksomme på er, at disse dokumenter er skabt i den periode, som de skildrer, modsat erindringen, der er skabt med langt større tidslig afstand. I forlængelse heraf kan man også arbejde med elevernes forståelse af kilders forskellige funktion, og den betydning det kan have for kildearbejdet.

I arbejdet med mandtal, registerblade og begravelsesprotokoller møder eleverne autentisk kildemateriale, som ikke er teksttungt. Igennem elevernes fortolkning af disse kilders få oplysninger, opnår de en stor historiefaglig indsigt. Kildernes informationer er begrænsede, og eleverne må derfor udfylde de tomme pladser og dermed benytte deres forforståelse i undersøgelsen. I arbejdet med de forskellige kildetyper får eleverne trænet deres kompetencer i at undersøge kilder og sammenholde deres oplysninger, for på den måde at udlede et mere nuanceret resultat. Derudover vurderer eleverne de øvrige kildetyper brugbarhed i forhold til at besvare deres undersøgelsesspørgsmål.

Politiets mandtal findes i både original og transskriberet form. Begge udgaver findes i forlængelse af elevopgaverne til de respektive erindringer. De er transskriberet kildetro og derfor optræder oplysninger som navne, fødselsår og dag ikke altid konsekvent. Derudover kan der være forkortelser, tegn eller erhverv der er fremmede for eleverne. De mest almindelige forkortelser er *do*, ---"--- eller ", der betyder "*det samme som ovenfor*". Mht. til ukendte ord og erhverv kan man med fordel bruge hjemmesiden *Ordbog over det danske sprog - historisk ordbog 1700-1950*: <https://ordnet.dk/ods/forside>

Politiets mandtal?

Politiets mandtal er skemaer, hvor Københavns befolkning blev registreret fra 1865-1923. Mandtallene blev ført to gange om året, i maj og november og er inddelt efter adresse. På den måde kan de fortælle om de forskellige gader og kvarterers beboere i København i gamle dage.

Du kan læse mere om politiets mandtal her: [Politiets Mandtaller - Københavns](#)

Evaluering – besvarelse af undersøgelsesspørgsmål, vurdering og produkt

Som afslutning på forløbet skal eleverne forsøge at besvare deres undersøgelsesspørgsmål. Som nævnt er det vigtigt, at eleverne er klar over, at de måske ikke kan give et entydigt svar på deres spørgsmål, men at deres svar også kan indeholde en grad af fortolkning og troværdige gisninger. Helt centralt i elevernes besvarelse er, at de argumenterer for, hvorfor de pågældende kilder er brugbare, eller ej. Samt at deres besvarelser skal kunne forklares vha. kildematerialet.

Hvorvidt eleverne skal producere et produkt eller præsentere deres resultater af undersøgelsesspørgsmålet som en evaluering er helt op til læreren. Afhængig af klassetrin kan man arbejde projektorienteret og problemorienteret med spørgsmålet og kilderne, der præsenteres for klassen. Man kan også arbejde mere scenariebaseret, hvor eleverne dramatiserer eller præsenterer en hændelse fra erindringen. Ønsker man at inddrage lokalområdet endnu mere kunne denne hændelse også danne grundlag for en præsentation af lokalområdet på den tid, hvor hændelsen udspillede sig. Da den centrale kilde i dette materiale er en erindring, kan man også bede eleverne om at skrive deres egne erindringer med udgangspunkt i samme tema: *Boligforhold og levevilkår*. Afslutningsvis kunne eleverne præsentere eller læse deres erindringer op for hinanden og tale om, hvordan de var anderledes end pensionisterindringen og hvordan det tidlige aspekt påvirker erindringen som kilde. Erindringen kunne evt. ledsages af relevant billedmateriale. De øvrige kilder som mandtal, registerblade, begravelsesprotokoller og fotos kunne også inddrages, hvor eleverne skulle "oversætte" kilderne til moderne sprog, for derefter at skrive deres egne eller få deres forældre til det.

Elevopgaver til erindringer om boligforhold og levevilkår

Anna Lyngberg Larsen, Svend Barmer, Else Haagensen, Edvard Bønnelycke og Birger Schroller skrev deres erindringer, da de var pensionister i 1969 og 1995. I erindringerne fortæller de om deres barndom og opvækst i Brønshøj og Husum i begyndelsen og første halvdel af 1900-tallet. I uddragene fokuseres der på temaet: *Boligforhold og levevilkår*.

1. Inden du går i gang med at læse erindringen, skal du lave et mindmap. I midten af dit mindmap skriver du *Boligforhold og levevilkår* og rundt om skriver du alle de ord, du forbinder med temaet. Når du har skrevet alle de ord du kunne komme i tanke om, skal du udveksle ord med en kammerat. Får du nye ord, skriver du dem i dit mindmap.
2. Parvis skal I nu vælge nogle af ordene fra jeres mindmap, og ud fra dem skrive 3-5 undrespørgsmål.
3. Ud fra jeres undrespørgsmål, skal I nu udarbejde et undersøgelsesspørgsmål, som I skal forsøge at besvare vha. en af erindringerne og de andre kilder.
4. Når I har skrevet jeres spørgsmål, skal I læse et uddrag af en af erindringerne, hvor de beskriver en begivenhed. Bagefter skriver I disse kildeoplysninger:
  - Kilde: Hvilken type kilde er det?
  - Navn/årstal: Hvem har skabt kilden og hvornår? Hvad ved vi om kildens afsender?
  - Hvilken hændelse/begivenhed handler dit uddrag om?
  - Hvornår tror du hændelsen er sket?
  - Er der ord, du ikke kender?

Svend Barmer – erindring 1021, 1995

Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:

1. Hvad synes du, Svends erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene, da han var barn?
2. Hvad synes du, vi får at vide om Brønshøj i Svends erindring?
3. Hvad er forskellen på boligforholdene dengang og i dag? Hvordan synes du, Brønshøj har forandret sig i forhold til i dag?
4. Hvilke indtryk får du af at være barn på den tid?

Hvad er politiets mandtal?

Politiets mandtal er skemaer, hvor Københavns befolkning blev registreret fra 1865-1923. Mandtallene blev ført to gange om året, i maj og november og er inddelt efter adresse. På den måde kan de fortælle om de forskellige gader og kvarterers beboere i København i gamle dage.

5. Svend skriver, at hans familie boede på Frederikssundsvej 145, da han blev født i 1915. Familien hedder Barmer og hans far var gartner. Find mandtalslisten fra Frederikssundsvej fra november 1915 og se om du kan finde Svends forældre ved hjælp af de to oplysninger: [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](https://kbharkiv.dk). Hvilke oplysninger får vi ellers om hans forældre?

6. Undersøg de andre beboere i opgangen. Hvad kan listen ellers fortælle os om dem? Hvor er de født, hvad er deres arbejde, er de gift og har de børn? Hvad er det for en type beboere?

7. Hvad synes du, oplysningerne fra Frederikssundsvej 145 kan fortælle om det kvarter, Svend blev født i? Passer de med det indtryk af lokalområdet, som Svends erindring giver? Hvorfor/hvorfor ikke?

8. Find registerbladet på Svends far Carl Christian. Undersøg dokumentets oplysninger. Hvad kan oplysningerne fortælle om hans liv? Hvor har han boet? Hvad var hans arbejde? Var han gift?

- a. Far Carl Christians Barmers registerblad: <https://kbharkiv.dk/permalink/post/17-1208851>

Hvad er politiets registerblade?

I dag har vi alle sammen et CPR-nummer, der er vores helt eget. Inden vi fik det, havde folkeregisterkort og før det, brugte politiet fra 1890-1923 registerbladene til at registrere alle københavnere over 10 år.

9. På farens registerblad kan man læse, at familien flytter til Havrevej 4 i Brønshøj i 1918. Find mandtalslisten fra Havrevej 4, maj 1918: [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](https://kbharkiv.dk). Sammenlign de to steder, Svend boede i Brønshøj.
10. Gå på kbhbilleder.dk og find fotos af kvarteret omkring Svends barndomshjem fra samme periode og som passer til hans beskrivelser. Vælg dem ud, I synes bedst besvarer jeres undersøgelsesspørgsmål.
11. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Svend beskriver? Er han tæt på eller langt fra i tid? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?
12. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af de fire kilder: erindring, mandtaller, registerblad og fotos. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Beboere og Logerende						Tjenestetyende.					
af begge Køn samt Børn over 10 Aar.											
Etag.	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stand og Næringsvej.	Hvor boet d. 1. Maj 1915 (Gade og Hus- nummer).	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Om festet halvaarsvis eller paa kortere Tid.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Naar ind- traadt i Tjenesten.	Hvor sidst tjent (Gade og Hus- nummer).
3 Sal	Kiedel Felix Johannes	1867	København	Detentant	Frederikssundsvej 145						
"	Johansen Agnes Elvira	1884	"	Husbeskyt.	"						
"	Karla Johann Thorsen	1903	"	Datter	"						
3 Sal	Danielsen Christian Frantsen	1877	København	Postbud	Frederikssundsvej 145						
"	" Bertha Josefine	1884	"	Hustru	"						
"	Jensen Charlotte Florentine	1850	"	Enkel	"						
2 Sal	Larsen Viggo Emanuel	1870	"	Agent	Frederikssundsvej 207						
"	" Christine Anna Marie	1872	København	Hustru	"						
"	" Aage Stephan	1897	"	Søn	"						
"	" Emanuel Peter	1899	"	"	"						
"	" Axel Torgus	1901	"	"	"						
"	" Erik Marius	1905	"	"	"						
2 Sal	Nielsen Harald Vilhelm Nicolai	1893	Frederiksberg	Holmester	her.						
"	Nielsen Emma Laura Marie	1894	Odense	Hustru	"						
"	Jensen Thora Kristine	1898	Søllerød	Enkel	"						
1 Sal	Pedersen Johannes Konrad Bernhard	1874	Odense	Holmester	"	Jensen, Olga Marie	Manedens	1898	København	1/1	16. Nørrebrovej 88 ^{te}
"	" Milda Laurine	1879	København	Hustru	"						
"	" Kaj Aage	1905	"	Søn	"						
1 Sal	Mortensen Niels Christian	1892	Odense	Montør	Frederikssundsvej 145						
"	" Kirstine Johanne Emma	1898	København	Hustru	"						
1 Sal	Rasmussen Marius Peter	1874	Skjærb.	Holmester	Frederikssundsvej 145						
"	" Hansine Caroline Frederikke Lovise	1885	København	Hustru	"						
1 Sal	Barner, Carl Christian	1885	Søllerød	Enkel	her.						
"	" Wilhelmine	1888	København	Hustru	"						

Husejerens Underskrift.

L. Christensen
Haabets Alle 1, 2 Sal

Vend om.

Svend Barmer - Politiets mandtalsliste, Frederikssundsvej 145, november 1915 - Transskriberet

Beboere og logerende				
Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselsår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
3 sal	Riedel Felix Johannes	10/10 1867	København	Detailhandler
"	Johansen Agnes Elvira	12/2 1884	---"---	Husbestyrinde
	" Karla Johanne Kirstine	14/4 1903	---"---	Datter
3 sal	Danielsen Christian Frantsius	1877 2/2	København	Postbud
"	" Bertha Josefine	1884 10/3	"	Hustru
"	Jensen Charlotte Florentine	1850 13/12	"	Enke
2 sal tv.	Sørensen Viggo Emmanuel	1870 9/6	"	Agent
"	" Christine Anna Marie	1872 1/2	Terslev	Hustru
"	" Aage Stephan	1897 26/11	København	Søn
"	" Emmanuel Peter	1899 5/8	"	"
	Axel Jørgen	1901 9/9	"	"
	Erik Marius	1905 7/6	"	"
2 sal th	Nielsen Harald Vilhelm Nicolai	5/7 1853	Frederiksberg	Malermester
"	Nielsen Emma Laura Marie	20/9 1854	Odense	Hustru
"	Jensen Thora Kristine	28/9 1858	Søllerød	Enke
1 th	Pedersen Johannes Thorvald Reinhardt	1874 10/1	Odense	Oversergent Assistent
	" Alvilda Laurine	1879 31/1	Kjøbenhavn	Hustru
	" Kaj Aage	1905 7/2		Søn
1 sal tv	Mortensen Rasmus Christian	1882 25/5	Odense	Montør
---"	---"--- Kirstine Johanne Emilie	1888 17/1	København	Hustru
St. tv.	Rasmussen Maurits Peter	1874 9/5	Elkjær	Skræddermester
	--"—Hansine Caroline Frederikke Amalie	1885 24/11	Holløse	Hustru
St. th.	Barmer Carl Christian	17/11 83	Sebber	Gartner
	" Wilhelmine	29/6 88	Kragevig	Hustru

4

Beboere og Logerende
af begge Køn samt Børn over 10 Aar.

Tjenestetyende.

Eft.	Fulde Navn '1) Efternavn og '2) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stilling eller Næringsevej.	Hvor boet d. 1. Nov. 1917 (Gade og Hus- nummer).	Fulde Navn '1) Efternavn og '2) alle Fornavne.	Om fæstet halvaarsvis eller paa kortere Tid.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Naar ind- traadt i Tjenesten.	Hvor sidst tjent (Gade og Hus- nummer).
H.	Barmer, Carl Christian.	27/11 1833	Gibber Egn	Garður	Frantsburg 21						
-	Barmer, Wilhelmine	23/8 1838	Silkeborg Egn.	Frisker	-						
1. Sal.	Jensen Peter Wilhelm	18/12 1875	Aalborg	Murerarbejder	her.						
"	" Sofie Christine	21/5 1874	København	Hustru	"						
"	" Orla Alfred	30/11 1898	"	Fødderlæder	her						
"	" Wilhelm Johannes	17/10 1900	"	Læder	"						
"	" Carl Martin	21/6 1903	"	Læder	"						
"	" Oda Magrethe Camilla	4/3 1906	"	Datter	"						
"	" Nancy Viola	25/2 1908	"	"	"						

Husejerens Underskrift.

W. Jensen.

Vend om.

**Svend Barmer - Politiets mandtalsliste, Havrevej 4, maj 1918 -
Transskriberet**

Beboere og logerende Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselsår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
St.	Barmer Carl Christian	17/11 1883	Sebber Sogn	Gartner
-	Barmer Wilhelmine	23-6 1888	Allerslev Sogn	Hustru
1 sal	Jensen Peter Wilhelm	18/12 1875	Aalborg	Murersvend
"	" Sofie Christine	21/5 1874	København	Hustru
"	" Orla Alfred	30/11 1898	"	Tømmerlærling
"	" Wilhelm Johannes	17/10 1900	"	Lærling
"	" Carl Martin	21/6 1903	"	Lærling
"	" Oda Magrethe Camilla	1/3 1906	"	Datter
"	" Nancy Viola	25/2 1908	"	"

Anna Lyngberg Larsen – erindring 1003, 1995

Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:

1. Hvad synes du Annas erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene, da hun var barn?
2. Hvad synes du, vi får at vide om Brønshøj i Annas erindring?
3. Hvad er forskellen på boligforholdene dengang og i dag? Hvordan har Brønshøj forandret sig i forhold til i dag?
4. Hvilke indtryk får du af at være barn dengang? Hvordan er det anderledes end i dag?
5. Hvilket indtryk får du af Annas familie og opvækst i det hele taget?
6. Hvorfor tror du, at Brønshøj var "på landet" dengang?
7. Find eksempler i erindringen på hvordan du synes boligforholdene har forandret sig fra dengang og til i dag? Find også eksempler på hvordan du synes Brønshøj har forandret sig. Hvorfor tror du der er sket forandringer?
8. I sin erindring beskriver Anna det nærområde, hun voksede op. Lav en liste med ord, som du synes kendetegnede Brønshøj på det tidspunkt.
9. Gå på kbhbilleder.dk og brug din liste til at finde billeder af Brønshøj. Vælg dem ud, som du synes passer bedst til det indtryk, du har fået af bydelen gennem erindringen og som bedst kan besvare undersøgelsesspørgsmålet.
10. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Anna beskriver? Er hun tæt på eller langt fra i tid? Hvor meget kan hun selv huske og hvor meget har hun fået fortalt? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?
11. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af Ingeborgs erindring og de fotos, I har valgt. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Else Haagensen - erindring 1105, 1995

Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:

1. Hvad synes du Elses erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene i Brønshøj, da hun var barn?
2. Hvilket indtryk får du Elses opvækst? Hvordan synes du, hendes familie er og hvorfor?
3. Else skriver, at man fik frataget sin stemmeret, hvis man modtog fattighjælp. Hvorfor tror du, man gjorde det? Hvad fortæller det om den periode?
4. Hvilket indtryk får du af Brønshøj gennem hendes erindring?
5. Som barn bliver Else sendt på svagbørnskoloni. Undersøg, hvad det var? Hvorfor tror du, man havde svagbørnskolonier på det tidspunkt?
6. Find eksempler i erindringen på hvordan du synes boligforholdene har forandret sig fra dengang og til i dag? Find også eksempler på hvordan du synes Brønshøj har forandret sig. Hvorfor tror du der er sket forandringer?
7. I sin erindring beskriver Else det nærområde, hun voksede op. Lav en liste med ord, som du synes kendetegnede Brønshøj på det tidspunkt.
8. Gå på kbhbilleder.dk og brug din liste til at finde billeder af Brønshøj. Vælg dem ud, som du synes passer bedst til det indtryk, du har fået af bydelen gennem erindringen og som bedst kan besvare undersøgelsesspørgsmålet.
9. Find jeres kildeoplysninger. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Else skriver om? Er hun tæt på eller langt fra i tid i forhold til de hændelser, hun beskriver? Hvor meget kan hun selv huske og hvor meget har hun fået fortalt? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?
10. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af Elses erindring og de fotos, I har valgt. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Birger Schroller - erindring 85, 1995

Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:

1. Hvad synes du, Birgers erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene, da han var barn?
2. Hvad synes du, vi får at vide om Brønshøj i Birgers erindring?
3. Hvad er forskellen på boligforholdene dengang og i dag? Hvordan synes du, Brønshøj har forandret sig i forhold til i dag?
4. Hvilke indtryk får du af at være barn på den tid?

Hvad er politiets mandtal?

Politiets mandtal er skemaer, hvor Københavns befolkning blev registreret fra 1865-1923. Mandtallene blev ført to gange om året, i maj og november og er inddelt efter adresse. På den måde kan de fortælle om de forskellige gader og kvarterers beboere i København i gamle dage.

5. Birger skriver, at han boede på Hvalsøvej i Brønshøj. Familien hedder Schroller og hans far var kurvemager. Find mandtalslisten fra Hvalsøvej 16 fra november 1917 og se om du kan finde Birgers forældre ved hjælp af de to oplysninger: [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](https://kbharkiv.dk). Hvad får vi ellers at vide om hans forældre?

6. Undersøg de andre beboere i opgangen. Hvad kan listen ellers fortælle os om dem? Hvor er de født, hvad er deres arbejde, er de gift og har de børn? Hvad er det for en type beboere?

7. Hvad synes du, oplysningerne fra Hvalsøvej 16 kan fortælle om det kvarter, Birger blev født i? Passer de med det indtryk af lokalområdet, som hans erindring giver? Hvorfor/hvorfor ikke?

8. Find registerbladet på Birgers far. Undersøg dokumentets oplysninger. Hvad kan oplysningerne fortælle om hans liv? Hvor har han boet? Hvad var hans arbejde? Var han gift? Registerblad: <https://kbharkiv.dk/permalink/post/17-1208851>

9. Lav en liste med stikord, som I synes kendetegner boligforholdene i Brønshøj i starten af 1900-tallet.

Hvad er politiets registerblade?

I dag har vi alle sammen et CPR-nummer, der er vores helt eget. Inden vi fik det, havde folkeregisterkort og før det, brugte politiet fra 1890-1923 registerbladene til at registrere alle københavnere over 10 år.

10. Gå på kbhbilleder.dk og brug din liste til at finde billeder af Brønshøj. Vælg dem ud, som du synes passer bedst til det indtryk, du har fået af bydelen gennem erindringen og som bedst kan besvare undersøgelsesspørgsmålet.

11. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Svend beskriver? Er han tæt på eller langt fra i tid? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?

12. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af de fire kilder: erindring, mandtalsliste, registerblad og fotos. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Birger Schroller - Politiets mandtalsliste, Hvalsøvej 16, november 1917 - original

Beboere og Logerende					Tjenestetyende.						
af begge Køn samt Børn over 10 Aar.											
Etage.	Fulde Navn ¹) Efternavn og ²) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stilling eller Næringsvej.	Hvor boet d. 1. Maj 1917 (Gade og Hus- nummer).	Fulde Navn ¹) Efternavn og ²) alle Fornavne.	Om fæstet halvårsvis eller paa kortere Tid.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Naar ind- traadt i Tjenesten.	Hvor sidst tjent (Gade og Hus- nummer).
1	Schroller Josef	1888	Hasendorf Bønder	Handelsmand	Hvalsøvej 16						
	Schroller Elin W. H.	1880	Heckholm Bønder								
1 Sal	Christensen Christian Hesterby	1864	Aalborg	Tømrer	Hvalsøvej 16						
	Christensen Marie Caroline	1863									
	Christensen Olga Alexandra	1895	København	Lær							
	Christensen Erna Rigmor	1898		Ekspedient							
	Christensen Holger Louis Christian Hesterby	1901	Frederiksberg	Lærling							
	Christensen Harriet Wilhelmine	1902									
		20-8									

Husejerens Underskrift.

Christian Hesterby Christensen

Vend om.

**Birger Schroller - Politiets mandtalsliste, Hvalsøvej 16, november 1917 -
Transskriberet**

Beboere og logerende Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselsår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
St.	Schroller Josef	1888 14/2	Hasendorf i Bömen	Kurvemager
	Schroller Elin W. J.	1880 7-8	Weckholm Sverige	
1 sal	Christensen Christian Westerby	1864 16-7	Aalborg	Tømrer
	Christensen Marie Caroline	1863 19-1	--"--	
	Christensen Olga Alexandra	1895 4-1	København	Syer
	Christensen Erna Rigmor	1898 7-10	---"---	Ekspeditrice
	Christensen Holger Luis Christian Westerby	1901 7-5	Frederiksberg	Lærling
	Christensen Harriet Wilhelmine	1902 20-8	---"---	